

Povezanost subjektivnih i objektivnih realiteta razredne zajednice i njihov utjecaj na stabilnost zadovoljstva učenika razrednom kohezijom

Marko Jurčić
Visoka učiteljska škola u Čakovcu

Sažetak

Pitanju zadovoljstva učenika osnovne škole razrednom kohezijom u ovome se radu pristupilo s teorijskoga i empirijskog stajališta. U teorijskom su dijelu razmatrani temeljni pojmovi koji objašnjavaju akademsku spoznaju o učenikovu doživljaju i zadovoljstvu razrednom kohezijom. U empirijskom su dijelu prikazane konceptualne osnove istraživanja, a posljednja dva poglavlja donose nalaze istraživanja provedenoga u četirima gradskim i četirima prigradskim osnovnim školama na uzorku od 1 232 učenika 6. i 8. razreda, interpretaciju rezultata te zaključno razmatranje. Utvrđeno je da su učenici 8. razreda zadovoljniji razrednom kohezijom od učenika 6. razreda, a da su učenici gradskih škola zadovoljniji razrednom kohezijom nego učenici prigradskih osnovnih škola. Također je utvrđeno da ne postoji statistički značajna razlika (na razini značajnosti $p > 0,01$) prema spolu ispitanika u zadovoljstvu razrednom kohezijom.

Ključne riječi: doživljaj, motivi, razredna kohezija, subjektivni i objektivni realiteti, učinci, zadovoljstvo

1. Uvod

Razredna kohezija izražena je kao osobina razreda, a temelji se na međusobnoj povezanosti učenika. Drugim riječima, razredna je kohezija "unutarnja slika" razredne zajednice koja učenike drži na okupu. U skladu s tim, razredna je kohezija svojstvo razreda kao socijalne skupine koje karakterizira međusobna odanost učenika razrednom odjelu (Petz i sur., 1992; Jurić, 1992). Posljednje mjesto koje "sabire" najrazličitije utjecaje izvan razreda jest razredni odjel (Jurić, 1993). Razredni odjel je skupina učenika podjednake kronološke, obrazovne, socijalne i emocionalne dobi, u kojoj svaki poje-

dinac stječe i zauzima određeni položaj i status. U tim složenim i isprepletenim odnosima svi učenici razrednog odjela utječu na kvalitetu međusobnog odnosa (Bognar i Matijević, 1993). Kvaliteta međusobnog odnosa u razrednom odjelu rezultat je "dimenzije odnosa" (Moos, 1979), a odnose se na procjenu uključenosti pojedinca u okruženje i intenzitet u kojemu jedni druge podržavaju i međusobno pomažu.

Razredna kohezija odnosi se na događanja koja vanjski promatrač ne može uvijek uočiti i objektivno ih uvijek neposredno opaziti (vizualno i zvučno snimiti) jer se događanja odnose na međusobno postupanje učenika u međusobnoj komunikaciji i

zajedničkim aktivnostima u razrednoj zajednici. Međusobna postupanja učenika unutar razredne zajednice kao rezultat međusobne komunikacije i zajedničke aktivnosti određuju strukturu razredne kohezije što je učenici percipiraju, čime se omogućuje “konstrukcija” osobnog doživljaja koji određuje stupanj zadovoljstva razrednom kohezijom. Stupanj učenikova zadovoljstva razrednom kohezijom bit će to veće što je više osobnih očekivanja ispunjeno.

2. Povezanost subjektivnih i objektivnih realiteta razredne zajednice i njihov utjecaj na stabilnost zadovoljstva učenika razrednom kohezijom: teorijsko razmatranje

Izvor kohezivnosti razreda jesu motivi učenika koji se mogu zadovoljiti u razredu i učinci razredne kohezivnosti na uključenost učenika u razrednu zajednicu (Ajduković, 1997). Isti autor ističe da se motivi učenika odnose na poistovjećivanje s razrednim odjelom, zalaganje za ostvarivanje zajedničkoga rada, prihvaćanje razrednoga odjela od pojedinca te prihvaćanje pravila ponašanja, dok se učinci razredne kohezivnosti na uključenost učenika u razrednu zajednicu odnose na snagu razrednoga odjela da zadrži učenike, moć utjecaja razrednoga odjela na pojedince, sudjelovanje učenika pojedinaca u zajedničkim aktivnostima, osjećaj sigurnosti i pripadanja razrednom odjelu te na djelotvornost razrednoga odjela.

Iskustvo rada u školi upućuje na zaključak da je razredna kohezija u osnovi unutarnja i autonomna te da može nastati i iz otpora prema učitelju/učiteljima. Dakle, kohezivnost razreda uglavnom je dobrovoljni proces koji uspostavljaju učenici a učitelji ga ne mogu izravno nadzirati. Stoga se glavina učiteljeva zadatka sastoji u „prodaji” ideja o razvoju prijateljstva, suradnji i uzajamnom povjerenju. Prijateljstvo, suradnja i uzajamno povjerenje ima središnju važnost u opisu razredne kohezije. Postiže se međusobnim razgovorom i zajedničkim aktivnostima. Međusobnim razgovorom učenici objašnjavaju svoje ideje, mišljenja i stajališta, što dovodi

do međusobnog upoznavanja. Zajedničke aktivnosti navode učenika na procjenu osobnog uratka, postignuća, ponašanja i suradnje unutar razredne zajednice. Kad učenici međusobno komuniciraju u neposrednom kontaktu u razrednoj zajednici, uspostavlja se opći emocionalni ton uzajamnog prihvaćanja (povezivanje i reakcije) te se uzimaju u obzir uzajamne potrebe i ciljevi (subjektivni i objektivni realiteti) (Dreesmann, 1982; Anderson, 1973). Subjektivni realitet jest ono što učenik percipira, doživljava, osjeća i prosuđuje u razgovoru sa suučenicima i u zajedničkim aktivnostima unutar razredne zajednice. Subjektivni realitet razredne zajednice karakterističan je samo za pojedinca. Međutim, kolektivni doživljaji, osjećaji i prosudbe u međusobnom razgovoru i zajedničkim aktivnostima mogu istodobno utjecati na osobni doživljaj učenika – pojedinaca. Primjerice, učeniku se matematika čini nezanimljivom, ali zanimanje većine učenika za taj predmet povlači učenika na prihvaćanje aktivnosti na satu matematike, ili obratno. Dakle, “zakon većine učenika” u razrednom odjelu kao objektivna karakteristika utječe na radno ponašanje učenika – pojedinca. Svaki oblik reakcije većine učenika unutar razredne zajednice određuje pojedinačno djelovanje u određenoj situaciji. Primjerice, zbog osjećaja neprihvaćenosti učenik se osjeća neugodno kad ga učitelj prozove. “Uvjeti za reakciju nekog učenika u osnovi su njegovi načini ponašanja, stavovi i vrednovanja. Radi se, dakle, o kontinuiranom i beskrajnom nizu elemenata koji međusobno utječu jedni na druge i na koje se utječe. To vrijedi kako individualno, za pojedinog učenika, tako i socijalno, za odnose među učenicima” (Dreesmann, 1982, 124). Objektivni realitet razredne zajednice jest ono što može sporazumno ustanoviti više učenika te intersubjektivno preispitati. To se odnosi na materijalno uređenje učionice, prozračnost učionice, raspored sjedenja, broj i spol učenika, broj verbalnih interakcija među učenicima (Dreesmann, 1982). To znači da na razrednu kohezivnost djeluju i činitelji koji nisu neposredan “proizvod” nastave (Jurić, 1993). No, subjektivni i objektivni realiteti razredne zajednice povezani su i utječu na stabilnost i/ili promjenu učenikova zadovoljstva razrednom kohezijom.

Među učenicima u razrednoj zajednici pojavljuje se socijalni sukob kao posljedica različitosti jer učenik u razrednoj zajednici dolazi u dodir s vršnjacima koji su mu dodijeljeni i na čiji izbor nije imao utjecaj. Različitosti su brojne, a najčešće se odnose na "... sociodemografske varijable (socio-ekonomski status i obilježja prestiža), brojčani omjer spolova u odjelu (u vezi s promjenjivošću međutjecanja u zavisnosti od omjera) i zajednička obilježja razredne skupine u pogledu mogućnosti postignuća uspjeha (prosječna inteligencija, predznanje, razina značajnih sposobnosti, stavovi koji određuju odnos prema učenju, nastavi i školi)" (Jurčić, 1993, 69). Općenito, različitosti koje prevladavaju u razrednoj zajednici valja sagledavati kao značajan čimbenik za opće ponašanje učenika te kao ukupan zbroj razina odnosa, jer imaju ključno mjesto u uzajamnom djelovanju među učenicima. Ono se sastoji od "... kompleksne i promjenjive konstelacije podražaja s prirodom cjeline" (Dreesmann, 1982, 128).

Katkad učenicima u razrednom odjelu može nedostajati osjećaj samodiscipline i obične uljudnosti (Jarolimek, 1986). Dakako, pri pokušajima mijenjanja dominirajuće nediscipline i neuljudnosti valja polaziti od pružanja šanse učenicima da oni sami postavljaju pravila ponašanja u učionici koja odgovaraju uvjetima potrebnim u zajedničkom odgojno-obrazovnom radu. To znači, valja razvijati strategiju "razrednog dogovaranja" umjesto "razredne kontrole". Razredna kontrola uskraćuje učenicima odgovornost za samodisciplinu, dok se razredno dogovaranje zasniva na intenzivnijem angažmanu svakog učenika te se razvija oblik razredne kohezivnosti kakav žele i podržavaju učenici u funkciji osobne angažiranosti do zadovoljstva razrednom kohezijom. Preokupacija dogovaranjem u razrednom odjelu, odnosno pomak interesa od kontrole k dogovaranju, transformira organizaciju i prirodu nastave u kreativan i inovativan proces u kojemu nema prekida nastave radi "umirivanja" pojedinaca, već se uspostavlja puna afirmacija pojedinca i razreda (Carr i Kemmis, 1986). Pristupom dogovaranju kao poželjnom dominantnom obliku postizanja kohezivnosti razreda mijenja se položaj učenika u razrednoj zajednici te se pridonosi razradi strategija osposobljavanja učenika za kritičko prosuđivanje

osobnog ponašanja i utjecaja na pozitivno ponašanje suučenika.

Razredna kohezija podrazumijeva mogućnost kreiranja motivacije za postignuće, uljudno ponašanje, komunikaciju, neograničenu količinu međusobne pomoći, potpore i poštovanja, zajedničko prevladavanje teškoća te razvoj radnih navika i aktivnosti u odgojno-obrazovnom procesu (Ennis, 1989). U krajnjoj instanci, priroda komunikacije i zajedničke aktivnosti unutar razredne zajednice na kojoj se temelji doživljaj, osjećaj i prosudba kao subjektivna realnost te materijalno uređenje učionice, njezina prozračnost, raspored sjedenja, broj i spol učenika, broj verbalnih interakcija među učenicima kao objektivna realnost određuju kvalitetu kohezivnosti razreda kojom su učenici zadovoljni ili nezadovoljni.

3. Empirijski dio istraživanja

3.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja bio je dijagnosticirati zadovoljstvo učenika razrednom kohezijom.

3.2. Problem

Problem ovoga rada jest utvrditi zadovoljstvo učenika osnovne škole razrednom kohezijom s obzirom na spol i dob te na tip škole.

3.3. Hipoteze

H-1: Ne očekuje se učinak spola na razrednu koheziju jer socijalno sazrijevanje učenika teče ujednačeno među spolovima.

H-2: Očekuje se učinak dobi na razrednu koheziju, pri čemu bi učenici 8. razreda bili zadovoljniji razrednom kohezijom nego učenici 6. razreda. "Priroda prijateljstva mijenja se s dobi i mentalnom razvijenošću djeteta, pa se 'prava' i stabilna prijateljstva sklapaju tek u završnim razredima osnovne škole" (Čudina-Obradović, 1995, 97).

H-3: Očekuje se učinak tipa škole na razrednu koheziju, pri čemu bi učenici prigradskih škola bili zadovoljniji razrednom kohezijom nego učenici gradskih škola. Prigradske sredine prostorno su manje, u njima dominiraju zajednički rad i rodbin-

ske veze, što se odražava i na djecu i njihov međusoban odnos u razrednim zajednicama.

4. Metode

U istraživanju je primijenjena metoda anketiranja, koja se temelji na samoiskazu ispitanika o vlastitim mišljenjima, uvjerenjima i stajalištima (Milas, 1999).

4.1. Uzorak i ispitanici

Primijenjena je metoda uzorkovanja, odabran je prigodni stratificirani uzorak (slojeviti uzorak). Stratum je bio dio osnovnog skupa.

Ispitanici su učenici 6. i 8. razreda, ukupno 1 232 njih iz četiriju gradskih i četiriju prigradskih osnovnih škola.

4.2. Operacionalizacija varijabli

Varijable su intervalnog tipa, izražene na Likertovoj skali. Oblikovane su kao tvrdnje na skali od 1 do 5 (a – u potpunosti je tako; b – uglavnom je ta-

ko; c – ne mogu se odlučiti; d – uglavnom nije tako; e – uopće nije tako).

4.3. Instrument

Za ovo je istraživanje prilagođen i validiran Oswaldov (1989) i Jurićev (1989) instrument s nešto izmijenjenim lociranjem pripadnih tvrdnji kao novi instrument za ispitivanje zadovoljstva učenika razrednom kohezijom. Instrumenti spomenutih autora u svojem izvornom obliku do sada nisu podvrgnuti faktorskoj analizi ni multivarijantnom postupku.

5. Rezultati i rasprava

5.1. Faktorska analiza i konstruktna valjanost instrumenta

Pri ispitivanju jesu li podaci anketnog lista adekvatni za provedbu faktorske analize primijenjeni su Kaiser-Meyer-Olkinov (KMO) test i Bartlettov test sfericiteta.

TABLICA 1. PODOBNOST MATRICE

INTERKORELACIJE

Kaiser-Meyer-Olkinovov test podobnosti		0,91
Bartlettov test sfericiteta	Približni hi-kvadrat	16485
	Df	1653
	p < 0,05	

Dobivena vrijednost KMO = 0,91 vrlo je bliska vrijednosti KMO = 1 te se može zaključiti kako je matrica korelacija varijabli mjernog instrumenta podobna za provedbu faktorizacije. Radi potvrde, osim rezultata KMO testa, primijenjen je i Bartlettov test sfericiteta koji testira normalnost raspodjele rezultata i testira statističku vjerojatnost da primijenjena matrica korelacija sadržava značaj-

ne korelacije među varijablama. Izračunana vrijednost pokazala se statistički značajnom ($\chi = 16485$; $p < 0,05$) te se može, uz rizik od 5 %, zaključiti kako matrica korelacija sadržava značajne korelacije, zbog čega je moguće primijeniti faktorsku analizu.

TABLICA 2. UKUPNA OBJAŠNJENA VARIJANCA

Faktor	Inicijalni karakteristični korijeni		
	Total	Postotak varijance	Kumulativni postotak
razredna kohezija	5,83	10,05	22,92

TABLICA 3. PRIKAZ STANJA KOMUNALITETA

Ekstrahirani komunalitet		
Ukupno	Postotak varijance	Kumulativni postotak
5,10	8,80	20,47

TABLICA 4. PRIKAZ PRERASPODJELE VARIJANCE

Rotirani komunalitet		
Ukupno	Postotak varijance	Kumulativni postotak
3,56	6,14	17,10

Radi što lakše interpretacije faktora, primijenjena je rotacija čiji je cilj i krajnji učinak bio rotacijom faktorske matrice redistribuirati varijance iz prvih komponenti. Kao metoda rotacije odabrana je ortogonalna ili pravokutna rotacija, pri čemu faktori

ostaju nepovezani odnosno nekorelirani (grafički prikazivano, kut između dva faktora iznosi 90°), uz **VARIMAX** pristup ili kriterij (zbroj varijanci u faktorskoj strukturi maksimalizira se).

TABLICA 5. ROTIRANA FAKTORSKA STRUKTURA RAZREDNA KOHEZIJA

Varijable	Razredna kohezija
P 9 U našem razredu svatko pokušava biti bolji od drugih.	0,44
P 13 U našem razredu ima dosta učenika na koje drugi malo obraćaju pozornost.	0,46
P 15 Kod nas su neki učenici stalno u svađi.	0,45
P 17 Kod nas se lako postaje "outsajder" ako se ne postupa onako kako razred misli da je najbolje.	0,37
P 22 Kad se radi o ocjenama, u našem razredu svatko nastoji za sebe izvući najviše koristi.	0,33
P 25 U našem razredu teško je "uhvatiti priključak" s ostalim učenicima.	0,39
P 27 U našem razredu postoje skupine učenika koje se izdvajaju i ne žele ništa imati s drugima.	0,56
P 32 Zbog velikog broja učenika u našem razredu, pojedinci se ne primjećuju.	0,36
P 35 Ja imam kontakt skoro sa svakim učenikom u razredu.	0,31
P 46 Kad netko mnogo uči i radi za školu, kod nas je odmah označen kao "štreber".	0,36
P 49 U našem razredu nitko se ne smije isticati, inače će ga svi poprijeko gledati.	0,46
P 51 U našoj se školi ne brinemo jedni za druge.	0,46
P 52 Na učenike, koji se po nečem izdvajaju, kod nas se ne obraća pozornost.	0,33
P 53 Kad neki učenik dobiva bolje ocjene, svi ostali su mu zavidni.	0,48
P 58 Mislim da s nekim prijateljima iz razreda uopće ne bih mogao zajednički raditi.	0,46
P 60 Smatram da neki prijatelji iz razreda nisu osobito za zajedničke aktivnosti na nastavi.	0,49
P 86 Kad bih samo ja o tome odlučivao, onda bih odabrao neki drugi razred za svoj.	0,36

U tablici 5. vidljivo je da faktor *razredna kohezija* najviše determinira u varijablama P 27, P 60, P 53. Na primjer, postotak varijance koju determinira faktor *razredna kohezija* u varijabli P 27, *U našem razredu postoje skupine učenika koje se izdvajaju i ne žele ništa imati s drugima*, iznosi 31,36 %. Dakle, nešto više od trećine zajedničke varijance objašnjeno je faktorom *razredna kohezija*. Varijabla P 27 smatra se najvišom na temelju svih varijabli (0,56), a varijabla P 35 najnižom (0,31). Saturacije varijabli i faktora *razredna kohezija* kreću se, dakle, od 0,31 do 0,56, odnosno, od 9,61 % do 31,38 % zajedničke

varijance. Saturacije varijabli P 13, P 49, P 51, P 58 i faktora *razredna kohezija* jednake su i iznose 0,46.

5.2. Pouzdanost instrumenta

Pri provjeravanju pouzdanosti dijela instrumenta čije su varijable uključene u faktor *razredna kohezija* rabljen je Cronbachov alfa-koeficijent pouzdanosti te split-half postupak pouzdanosti.

TABLICA 6. ZBROJ VARIJABLI I LIKERTOVA SKALA

	Zbroj čestica	Likertova skala
M	50,16	2,95
Sd	10,79	0,63
N	1263	
Alfa	0,794	
Inter-item	0,186	

Prosjek svih varijabli, iznosi alfa = 0,79. Dakle, skala *razredna kohezija* ima dobru pouzdanost.

TABLICA 7. SPLIT-HALF POUZDANOST

Split-half pouzdanost	0,823	
Guttmanov split-half	0,820	
Korelacija 1. i 2. polovice	0,699	
	1. polovica	2. polovica
K	9	8
M	26,95	23,21
Sd	6,18	5,53
Alfa	0,656	0,642

Ukupni broj čestica podijelili smo na dvije polovice. Izračunali smo korelaciju između 1. i 2. polovice, koja za prvu polovicu iznosi 0,66, a za drugu polovicu 0,64. Mjera pouzdanosti (split-half) iznosi 0,82 (dobra pouzdanost).

5.3. Predeksperimentalni nacrt

Statistički gledano, riječ je o faktorijskoj, odnosno višesmjernoj multivarijantnoj analizi varijance (također *higher-order MANOVA*). Tri nominalne nezavisne varijable oblikuju nacrt dimenzija 2 x 2 x 2. **Faktor A** (u terminima analize varijance, a ne faktorske analize) predočuje dob ispitanika dviju razina (6. i 8. razred), **faktor B** predočuje spol is-

pitanika (muški i ženski), dok **faktor C** označava vrstu, odnosno, tip škole (gradsku ili prigradsku).

Cilj je analize bio steći određeni uvid u odnos tih nezavisnih i zavisnih varijabli.

TABLICA 8. FAKTORIJALNI ISTRAŽIVAČKI NACRT 2 X 2 X 2

		Tip škole (C)	Dob (A)	
			6. razred	8. razred
Spol (B)	muški	gradska	$A_1B_1C_1$	$A_2B_1C_1$
		prigradska	$A_1B_1C_2$	$A_2B_1C_2$
	ženski	gradska	$A_1B_2C_1$	$A_2B_2C_1$
		prigradska	$A_1B_2C_2$	$A_2B_2C_2$

5.3.1. MANOVA

TABLICA 9. BOXOV TEST JEDNAKOSTI MATRICA KOVARIJANCI

Boxov M	193,97
F	2,74
Df1	70
Df2	2008342
p =	0,000

Pri procjeni sinergističkoga djelovanja varijabli, radi maksimalnog diferenciranja skupina ispitanika, primijenjena su četiri uobičajena multivarijantna testa za testiranje značajnosti objašnjene vari-

jance za svaki učinak i interakciju (*Pillaijev trag*, *Wiksova lambda*, *Royev najveći karakteristični korijen* i *Hottelingov trag*).

TABLICA 10. LEVENOV TEST JEDNAKOSTI VARIJANCI POGREŠKE

	F	Df1	Df2	P =
Razredna kohezija	2,45	7	1253	0,017

5.3.2. ANOVA

U tablici 11. prikazan je relevantni dio rezultata koji proizlaze iz višesmerne ANOVA analize na zavisnim varijablama. Prema statističkoj značajnosti

koja se očituje u tablici, određujemo one varijable koje su imale bitnu ulogu u determiniranju linearne kombinacije.

TABLICA 11. TESTOVI UČINKA MEĐU ISPITANICIMA

Izvor	zavisna varijabla	Zbroj kvadrata	Df	varijanca	F	p =
Spol	razredna kohezija	5,03	1	5,03	5,10	0,024
Dob	razredna kohezija	8,42	1	8,42	8,54	0,004
Tip škole	razredna kohezija	10,98	1	10,98	11,14	0,001
Interakcija (tip škole i dob ispitanika)	razredna kohezija	0,23	1	0,23	0,23	0,630

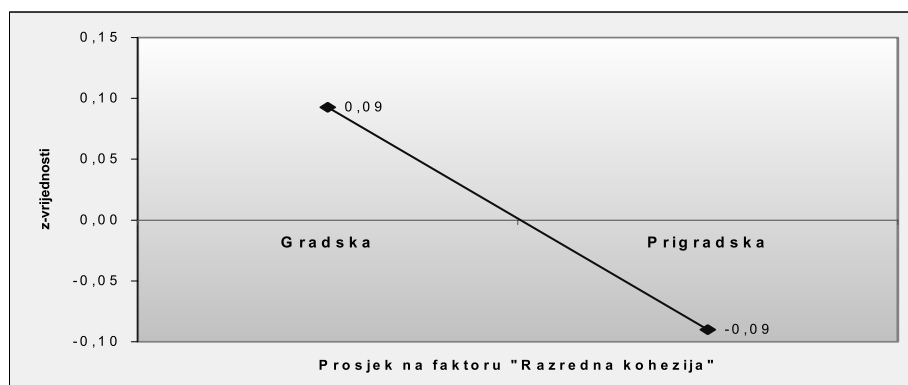
5. 4. Deskriptivna analiza

TABLICA 12. PROSJEK NA FAKTORU RAZREDNA KOHEZIJA (Z-VRIJEDNOSTI)

Spol ispitanika	Dob ispitanika	Tip škole		
		gradska	prigradska	Ukupno
muško	6. razred	-0,01	-0,24	-0,12
	8. razred	0,11	-0,08	0,01
	ukupno	0,04	-0,16	-0,06
žensko	6. razred	0,08	-0,12	-0,02
	8. razred	0,23	0,10	0,16
	ukupno	0,15	-0,01	0,07
Ukupno	6. razred	0,03	-0,19	-0,07
	8. razred	0,17	0,01	0,09
	ukupno	0,09	-0,09	0,00

Mjerni izraz (tabl. 12) prikazuje prosječne vrijednosti ispitanika na zavisnoj varijabli *razredna kohezija*, za koju su glavni učinci spola i dobi ispitanika te tipa škole.

GRAFIČKI PRIKAZ 1. PRIKAZ GLAVNOG UČINKA TIPA ŠKOLE

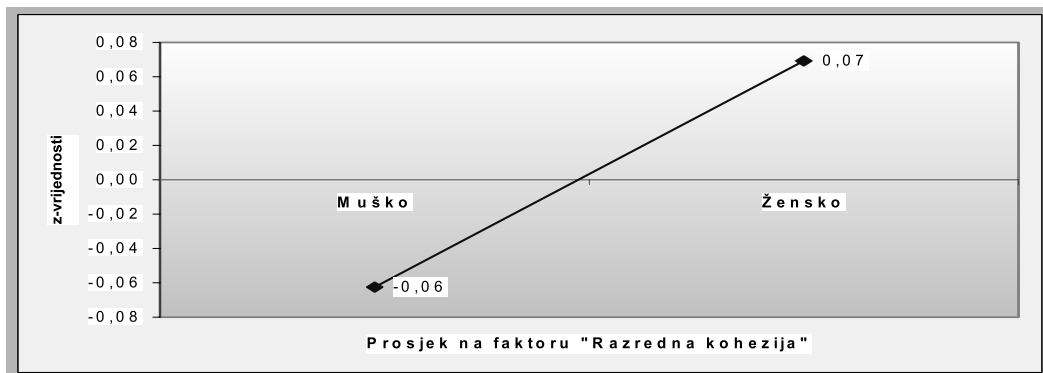

U grafičkom prikazu 1. vidljiva je razlika u zadovoljstvu učenika razrednom kohezijom. Učenici gradskih osnovnih škola zadovoljniji su razrednom kohezijom ($z = 0,09$) nego učenici prigradskih osnovnih škola ($z = -0,09$), uz razliku od $z = 0,18$. Rezultati pokazuju (na razini značajnosti $p < 0,01$) kako su te razlike u procjenama ispitanika statistič-

ki značajne. Na temelju tih nalaza postavljena hipoteza nije potvrđena, a postavili smo je ovako: *Očekujemo učinak tipa škole na razrednu koheziju, pri čemu bi učenici prigradskih škola bili zadovoljniji razrednom kohezijom nego učenici gradskih škola.*

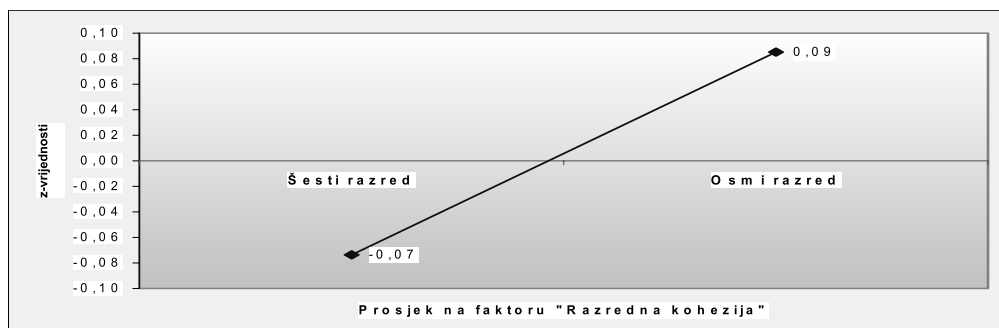
GRAFIČKI PRIKAZ 2. PRIKAZ GLAVNOG UČINKA SPOLA ISPITANIKA

Dobiveni rezultati (grafički prikaz 2) pokazuju da prema spolu ispitanika ne postoji statistički značajna razlika (na razini značajnosti $p > 0,01$) u zadovoljstvu razrednom kohezijom. Razlike su zanemarljive i mogu se slučajno dobiti. Dakle, našu hipotezu

smatramo potvrđenom, a glasi: *Ne očekujemo učinak spola na razrednu koheziju.* Dakle, socijalno sazrijevanje među spolovima teče ujednačeno.

GRAFIČKI PRIKAZ 3. PRIKAZ GLAVNOG UČINKA DOBI ISPITANIKA

Prema dobi ispitanika postoji statistički značajna razlika (na razini značajnosti $p < 0,01$) u njihovu zadovoljstvu razrednom kohezijom (grafički prikaz 3). Na temelju tih nalaza naša hipoteza je potvrđena, a glasila je: *Očekujemo učinak dobi na ra-*

zrednu koheziju, pri čemu bi učenici 8. razreda bili zadovoljniji razrednom kohezijom nego učenici 6. razreda. Rezultati su u skladu s navodima Čudina-Obradović, Težak (1995) jer idu u prilog njihovoj

tvrdnji da se prava i stabilna prijateljstva sklapaju tek u završnim razredima osnovne škole.

Razredna kohezija razumijeva spremnost učenika na međusobnu pomoć, razumijevanje i suradnju, na prihvaćanje modela miroljubivog rješavanja sukoba, na podjelu radosti uspjeha, na poštovanje razlika i sl. Prijateljstvo i uzajamno povjerenje ima najveću važnost u opisu razredne kohezije. Napor u razvoj kvalitetne razredne kohezije mora ulagati svaki učenik. Ulaganje napora u razvoj razredne kohezije za neke učenike može biti teško i tjeskobno. No nagrada učeniku za taj trud jest ugodnija međusobna komunikacija i ugodnije zajedničke aktivnosti. Razredna kohezija povećava osjećaj vlastite vrijednosti, osjećaj pripadnosti razrednom odjelu te povećava stupanj zadovoljstva razrednom zajednicom.

6. Zaključno razmatranje

Sagledavanje zadovoljstva učenika razrednom kohezijom zahtijeva iznijansirano shvaćanje cjeli-

ne zbivanja u razrednoj zajednici karakterizirano interakcijskim djelovanjem, odnosno "mrežnim" skupom djelovanja na razini međudnosa učenika i suučenika u komunikaciji i zajedničkoj aktivnosti unutar razredne zajednice. Doživljaji subjektivne i objektivne realnosti kao osnove privrženosti razrednoj zajednici u funkciji su zadovoljstva učenika razrednom kohezijom. Dakako, to nas dovodi do toga da je zadovoljstvo učenika razrednom kohezijom rezultat najkonkretnijih zbivanja u razrednoj zajednici u kojima se prelamaju individualne i zajedničke zakonitosti razredne zajednice. U ovom je istraživanju utvrđeno da su učenici 8. razreda zadovoljniji razrednom kohezijom nego učenici 6. razreda. Utvrđeno je da su učenici gradskih škola zadovoljniji razrednom kohezijom nego učenici prigradskih osnovnih škola. Uz to je utvrđeno da prema spolu ispitanika ne postoji statistički značajna razlika (na razini značajnosti $p > 0,01$) u zadovoljstvu razrednom kohezijom.

Literatura

Ajduković, M. (1997), *Grupni pristup u psihosocijalnom radu*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.

Anderson, G. J. (1973), *The assessment of learning environments: a manual for the learning environment inventory and the my class inventory*. Halifax, Nova Scotia: Atlantic Institute of Educational.

Bognar, L., Matijević, M. (1993), *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.

Carr, W., Kemmis, S. (1986), *Becoming critical*. London and Philadelphia: The Falmer Press.

Čudina-Obradović, M. (1995), *Mirotvorni razred*. Zagreb: Znamen.

Dreesmann, H. (1982), *Unterrichtsklima*. Weinheim und Basel: Juventa Verlag.

Ennis, C. D. et al. (1989), *Educational climate in elective adult education: Shared decision making*

and communication patterns. *Adult Education Quarterly*, 39 (2), 76 – 88.

Jarolimek, J. (1986), *Social studies in elementary education*. New York: Macmillan Publishing Co.

Jurić, V. (1989), *Razredno-nastavna klima – pozadina učeničkog rada*. Zagreb: Institut za pedagoška istraživanja Filozofskog fakulteta.

Jurić, V. (1992), *Zadovoljstvo učenika nastavom – školom*. U: Ličina, B., Previšić, V., Vučak, S. (ur.): *Prema slobodnoj školi*. Zagreb: Institut za pedagoška istraživanja Filozofskog fakulteta.

Jurić, V. (1993), *Školska i razredno-nastavna klima*. U: *Priručnik za ravnatelje odgojno-obrazovnih ustanova*. Zagreb: Znamen.

Milas, G. (1999), *Istraživačke metode (skripta za studente psihologije)*. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

Moos, R. (1979), *Evaluating Educational Environments: Procedures, measures, findings and policy implication*. San Francisco: Jossey-Bass.